

שיחות אל־יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת מטות-מסעי

גליון 24

**השיעורים של ספר במדבר נתנדבו
לזכותם של יואל בן צפורה וזוגתו רויזא בת חוה
יה"ר שזכות רבינו ותורתו יעמוד להם לאורך ימים
טובים בבריאות הגוף והנפש, מתוך שפע רב,
הרחבת הדעת, ונחת דקדושה מיוצ"ח**

להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע
נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

חשיבות כח הדיבור, וקישור המוח ללב ולמעשה[°]

כח הדיבור והטייתו לטובה

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' (כמדבר ל, ב). המפרשים דקדקו למה דוקא מצוות אלו של נדרים ושבועות נאמרו לראשי המטות. עוד יש להבין, שבפרשת פנחס (לעיל כה, יז) צוה ה' אל משה 'צרור את המדינים והכיתם אותם', ובפרשתנו (פרק לא, ב) חוזר הציווי 'נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים', א"כ למה זה הפסיק הענין בפרשת נדרים.

והענין יתבאר על פי מה שכתוב אחרי מלחמת מדין, לאחר שנצטוו ישראל בפרשת גיעולי גויים של כלי מדין (שם מט-ג) 'ויאמרו אל משה עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא נפקד ממנו איש, ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב וגו' לכפר על נפשתינו לפני ה'', ואיתא בגמ' (שבת סד.) 'אמר להן משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון. אמרו לו 'לא נפקד ממנו איש'. אמר להן א"כ כפרה למה. אמרו לו, אם מידי עבירה יצאנו, מידי הרהור לא יצאנו'. מקשה החידושי הרי"ם אם חשבו שרי העם שהרהור עבירה צריך כפרה, למה המתינו מלהביא קרבן מהביזה עד אחר כל ענין כלי מדין. ומבאר שמלכתחילה חשבו שכיון ש'לא נפקד מהם איש', היינו שלא היה ביניהם מעשי עבירות בפועל, אין הם צריכים כפרה, אבל עתה שלמדו ענין גיעולי הכלים, שלא רק גוף האיסור אוסר את הכלי, אלא אף הבלוע עמוק

[°] של"ס בקעמפ תשס"ג.

עמוק בתוכו יש בו הכח להטריף כל הכלי, ו'כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר', א"כ גם אנו צריכים לטהר ולכפר 'צו כשרין' כל הבליעות של הרהורי עבירה שבתוכנו, כי גם בזה נאמר טעם כעיקר, ולכן באו עתה להביא קרבן לה'.

ובענין הרהור עבירה יש טייטש נפלא מהאב"נ (שם משמואל חנוכה ליל ו') על הפסוק (לעיל טו, לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', 'תתורו' היינו ריגול, מלשון (לעיל יג, ב) 'זיתורו את ארץ כנען'. כלומר, שלפעמים עולה מחשבה לא טובה בלב האדם, והאדם מתחזק ודוחה המחשבה בשתי ידים, אבל אז מתחיל לעשות חשבון הנפש ומרגל בנפשו לחקור ולברר 'איך הגיעה אלי מחשבה פסולה כזו', וכך מוחו ולבו טרודים באותה מחשבה טמאה. אבל צריך הוא לדעת שזו עצת היצר, שרוצה שיתעסק וימשיך לחשוב בענינים פחותים, לכן ציוותה התורה 'ולא תתורו', 'פאטשקע נישט' עם מחשבה הזאת גם לא לכוונה טובה של הריגול שלך, שאף היא בכלל טעם כעיקר, וגם בתוכה יש בליעות של ענינים שהם לא כשרים.

ועפ"ז יש להסביר למה באתה מצות נדרים כהקדמה למלחמת מדין, שהרי תרבות הגוים מעולם ועד עתה היא שרק מי שעשה מעשה בפועל, שגנב או רצח וכיו"ב, מגיע לו עונש, אבל לחשוב דברים אסורים או לדבר באופן מגונה אין בכך כל חסרון ופגם. ולכן ציוותה תורה לפני שהולכים ללחום מלחמת ה' צריכים להבין שדיבורו של אדם אינו דבר של מה בכך, אלא 'לא יחל דברו', לא יעשה דבריו חולין. ופתח ב'דבר אל ראשי המטות', כענין שמבאר התפארת שלמה מה שכתוב במראה הסנה, 'ויאמר אליו ה' מה זה בידך, ויאמר מטה' (שמות ד, ב) וז"ל 'והשי"ת היודע מחשבות אמר לו 'מה זה בידך' באיזה כח אתה רוצה להנהיג את הדור, 'ויאמר מטה', ר"ל שיהיה לו כח להטות לבבם לטובה ולהחזירם בתשובה נכונה כמקדם' ע"כ. היינו מטה מלשון הטיה, והצדיק הרועה את ישראל במטה אלהים יש בכוחו להטות לבבם לטובה. וכן גם ענין הדיבור, אל יחשוב האדם 'נו נו האב איך געזאגט' או שחלילה מוציא מפיו דברים מגונים וחושב שאין בכך כלום, שלא כן הוא, אלא צריך לדעת שענין הדיבור נוגע ב'ראשי המטות', שיש בכח הדיבור להטות את כל האדם לצד הקדושה או חלילה להיפוך, כי גם אם ימצא אדם שתוכו נקי שנזהר בקלה

כבחמורה אך הדיבור שלו 'פראסט און ביליג', תדע שזה יטה את לבו לרע עד שיושחת כל פנימיותו ויהיה 'אינגאנצען פארדארבען'. וכן הוא במדה טובה מרובה, אם האדם מתחזק אע"פ שעדיין יש דברים שהוא צריך לתקן, אבל אם הוא מבין שהפה שלו זה ענין של 'ראשי המטות' ומקפיד על מה שיוצא מפיו, שיהיה נקי וטהור ואמת בלי שום דופי, זה יטה את לבו לטובה.

וכענין זה מסביר האבני נזר (ש"ם פרשת תר"ע) מה שאמרו (בספרי זוטא) ישראל בכל יחל ואין אוה"ע בכל יחל, עפ"י דברי רבנו יונה (אבות פ"א מי"ז) 'שהיו החכמים הקדושים עושים עצמן ככלי שרת שאין משתמשין בהם דברים של חול', שכמו בקרבן מנחה הדין הוא שטעונה כלי שרת להתקדש (עי' מנחות ה.), כלומר גם אם יהיה לך סולת נקיה ושמן ולבונה הכל מובחר שבמובחר, עדיין א"א להקריב המנחה על גבי מזבח עד שהיא לא תתקדש בכלי שרת, כן נמי פיו של אדם מישראל שהוא שמור נעשה ככלי שרת והדיבור שהוא מוציא מפיו נעשה קדוש ואסור לחללו. ולפי"ז ככל שאדם שומר את פיו יש בו כח זה, משא"כ כשאין פיו שמור, אפי' יש בו תורה ומעשים טובים הרבה אין בו אותו כח לקדש דברים אחרים.

ועוד דבר גדול לומדים מפרשת נדרים, שגם אם האדם נכשל ואיננו עומד במדרגה שיכול לשמור מוצא פיו, העצה היא שילך אצל חכם להתירו. וזה כמש"כ התפארת שלמה הנ"ל, שביד החכם הוא המטה אלהים, והוא יכול להטות לב האדם לטובה ולהחזירו למוטב.

והנה למדו חז"ל (נדרים עח.) שכח זה אינו דוקא בצדיקי הדור, אלא גם שלשה הדיוטות נחשבים 'ראשי המטות' לענין נדרים. והעומק בזה הוא שהנדר נקרא 'איסור', ולמדנו בתניא (פ"ז) שאיסור הוא מלשון קשר, שע"י מעשה עבירה האדם נתקשר ונאסר ע"י הקליפות. וזו כוונת הברכה 'מתיר אסורים', שהקב"ה מתיר ופותח אלו הקשרים ומשחרר את נשמת האדם מידי החיצונים. עכ"פ בזמן שאדם מוצא את עצמו כבול וקשור במצב לא טוב, ובפרט שהוא יודע שהוא זה שגרם הרע לעצמו, 'לאסור איסר על נפשו', ואינו יודע לשית עצות בנפשו איך להתיר עצמו מבית האסורים, עצת התורה היא, תלך לדבר עם החברים שלך, היינו 'שלשה הדיוטות', וע"י שתדבר איתם 'גוטע שמועסן גוטע רעדעריי' הם יחזקו אותך ויעוררו אותך לשוב בדרך טובה ויתירו את האיסורים

והקשרים מידיך, כי הרבה פעמים ידיד שמבין את לב רעהו יכול לרומם אותו משפלותו הרבה מאד.

עכ"פ מפרשת נדרים מבינים שהדיבור יש בו כח גדול להרע או להיטיב, ושזה ענין הנוגע לראשי המטות. ובפרט נחוץ מאד להבין ענין זה לפני שנלחמים עם מדין כמשי"ת.

עצת בלעם להחטיא בדיבור

הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה' על דבר פעור ותהי המגפה בעדת ה' (פרק לא, טז). חשיבות ענין הדיבור רואים גם אצל בלעם הרשע, כמו שאמרו במדרש (תנחומא בלק ג) אמרו זקני מואב, מנהיג שלהם במדין נתגדל, נדע מהן מה מדתו, אמרו לו זקני מדין אין כחו אלא בפיו. אמרו להם אף אנו נבוא כנגדן באדם שכחו בפיו, ע"כ. בפשטות ענין 'אדם שכחו בפיו' היינו שיודע לקלל, אך יש בזה עומק יותר. הגמרא אומרת (סנהדרין קה:): 'מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות' מה טבו אהליך יעקב וכו', וודאי אין הכונה שרצה להחריב בניני בתי כנסיות ובתי מדרשות גרידא, אלא הקללה בלבו היה לבטל הקדושה שבדיבורי תורה ותפילה של בני ישראל, וכמו שמבאר השפ"א (כי תבא תרמ"ז) הכתוב (דברים כו, יז-יח) 'את ה' האמרת היום וגו' וה' האמירך' שכוחם של כלל ישראל הוא להמליך את הקב"ה ע"י אמירות של תורה ותפילה, ובלעם שכחו - בטומאה - היה בפה ידע להעריך גודל קדושת הדיבור, לכן רצה לקרר ענין זה דייקא אצל בני ישראל, שיחשבו בשלמא מצוה מעשית או עבירה בפועל יש בהם הכח לקדש את האדם, אבל כמה 'אמירות' של תורה ותפילה או להיפוך רח"ל, מה יש בהם, ואם יוכל להכניס בהם אלו המחשבות, כבר לא יהיה קיום לבתי כנסיות ובתי מדרשות.

ובזה יכולים להבין עומק העצה של בנות מואב, שהרי אם היה העצה רק להחטיא בני ישראל ע"י זנות, לא היו צריכים להגיע לפקחותו של בלעם, ובלק לבדו היה יכול לחשוב על זה. אלא בלק הבין אל נכון שאם יבואו בנות מואב להכשיל בני ישראל בדבר עבירה, בנ"י יברחו משם כל עוד נשמתם בהם, כי

לא ירצו לטמאות את עצמם בע"ז וג"ע, ולכן לא ידע מה לעשות. וע"ז נתן לו בלעם עצה, כמו שאמרו בגמ' (שם קו.) שהיה זקנה וילדה בפתח החנות, והתחילו שמועס והאנדלעריי 'זקינה אומרת לו... ילדה אומרת לו... אומר לה... וע"י הדיבורים והשמועסן נכשלו וחסאו עד שנפל עם רב במגפה, והיינו דכתיב 'הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה'. וזה הסוד ידע רק בלעם שהיה כחו בפיו, וידע שהפה הוא 'ראשי המטות', שיכול להטות אפילו לב אדם שלא חשב מעולם לעבור עבירה קטנה, ליפול לענינים הכי טמאים וגרועים. לכן לפני שנלחמים עם מדין לומדים ענין 'לא יחל דברו' ופרשת נדרים, ונזהרים במה שאנו מוצאים מהפה, ולהיזהר ביותר עם מי אנו מדברים, ורק כך יכולים לנצח במלחמת ה'.

דע רשעת אויבך

ויקצף משה על פקודי החיל וגו' הבאים מצבא המלחמה, ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה (לא, יד-טו). השפת אמת (תרמ"ו) מסביר שמלחמת מדין לא היתה סתם מלחמה של נקמה, אלא היתה בעיקר מלחמה רוחנית כנגד קליפת מדין, לבער טומאת מדין מן העולם. וכמו שבמלחמה גשמית א"א ללחום בשלמות אם לא מבינים את התועלת שזה יביא למדינה, או את רשעת האויב והצורך למגר אותו, כן במלחמה רוחנית נגד הרע, תנאי קודם למעשה הוא שירגיש הלוחם שנאה כבושה ותיעוב גלוי נגד הגוי, ולכן הכריז משה רבינו 'צרור את המדינים והכיתם אותם, כי צררים הם לכם בנכליהם וגו'' (לעיל כה, יז-יח) שרק אם תבינו שצוררים הם לכם, ורוצים לאבד אתכם משני עולמות, והם מונעים מכם לעלות בדרך החיים ולהתענג בטוב ה' כרצונכם, רק אז תוכלו להגיע ל'והכיתם אותם'. ולכן לא הרגו אנשי הצבא תחילה את הנשים והטף, כי לא הביאו את שנאת הרע בלבם עד כדי כך לעשות מעשה נורא שכזה, אבל אחרי ששמעו צעקת משה רבינו 'החייתם כל נקבה, הן הנה היו לבני ישראל וגו'', נכנסה בלבם שנאה עזה נגד הקליפה הרעה הזאת, והרגישו מעתה כמה הן היו בעצה אחת להחטיאם ולטמאם, ורק אז היו יכולים להשלים את המלחמה.

מלחמת מדין קיימת אצלנו בכל יום ובכל עת, ועלינו להטות אזנינו לשמוע גערת חכם, 'צרור את המדינים והכיתם אותם', שככל שזכור ונרגיש ונבין שהרע הזה של מדין ובלעם ושאר מרעין בישין רוצים להרוג אותנו בנכליהם, לגרש אותנו מנחלת ה' ולאבדנו מכל העולמות, רק כמה שנצרוור את המדינים בלבנו כך נוכל באמת להכות אותם לבלתי השאיר להם שריד.

ועפ"י הדברים האלה מסביר השפ"א דברי המדרש (שהש"ר פ"ד ג), 'רבי יצחק פתר קרייה במלחמת מדין וכו', 'שעלו מן הרחצה' רבי הונא אמר שלא הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד, שאלו הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד לא היה משה משבחן ולא היו עולין משם בשלום, הוי אומר שהיו צדיקים ביותר, ע"כ. ויש להבין מהי העבירה הנוראה של הקדמת תפילין של ראש לשל יד, עד שזה נקבע לשבחן של לוחמי מדין. אלא הענין הוא שבתפילין כתיב (דברים ו, ח) 'וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עיניך', וידוע שתפילה של יד רומזת למעשי ידיו של האדם, ותפילה של ראש רומזת להשפעה אלקית שיורדת עליו מלמעלה. ועבודת האדם וחובתו בעולמו הוא מצות הקשירה, 'וקשרתם לאות על ירך', לקשר את התורה ואת התפילה ומצות מעשיות על ידיך 'מיט א הארעוואניע' בדקדוק ובשלמות, וע"י שאתה תעשה את המוטל עליך יעזור לך השי"ת 'והיו לטטפות בין עיניך' שירד משמים תפילין של ראש, שיזמין לך ה' מחשבות טובות והשגות ומדרגות והתעוררות עד אין קץ. אבל א"א להקדים תפילין של ראש - לצפות שהחשק וההשגות יבואו לפני שמקיימים מצות ולומדים תורה, כי המדרגות הגבוהות הן מתנות מן השמים, לכן צריכים קודם לקשור בקשר אמיץ וחזק על ידיך ורק אח"כ והיו וגו'.

וזה מה שהיה במלחמת מדין כנ"ל, שהקדמת המלחמה היתה ענין 'צרור את המדינים', להכניס השנאה לרע בלבנו והוא תפילין של יד שהוא נגד הלב, ורק אח"כ יכולים לזכות להבטחה של 'והכיתם אותם', שנזכה באמת להכניע את הרע ואת היצר ואת הקליפה מן העולם ומעצמנו. אבל זה רק אם מקדימים את העבודה שלנו, את הקשירה שלנו ואת המלחמה שלנו, רק אז נזכה לתפילין של ראש מן השמים.

קישור המוחין ללב ולמעשה

נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיק (לא, ב). יש להתבונן למה היה נצרך שדוקא משה רבינו יוציא את ישראל למלחמה הזאת. ורש"י עוד מביא שבחו של משה רבינו, שאע"פ שידע שמיתתו תלויה בה לא אחר המלחמה אלא עשה דבר ה' בשמחה. והענין יתבאר ע"פ מה שבעל התניא בתחילת ספרו מסביר המושגים 'חכמה בינה ודעת'. 'חכמה' היא נקודה קטנה, כגון בחור לומד ועמל על תוס' קשה ומסובך, והוא מרגיש שהוא ממש שרוי בחושך ואינו מביין כלום, והוא כעֶנַר הממשש באפילה, ואז פתאום יש לו הארה, איזה קלארקייט, שהוא מרגיש מהלך מסוים, אבל עדיין אינו יכול להראות באצבע מהו בדיוק המהלך ואיך זה מיישב הכל. אור הברק הראשון שמאיר עיני שכלו, נקרא חכמה. אחר כך הוא מתיישב ולוקח את הרעיון הזה שבמוחו ומרחיבו לאורך ולרוחב, ורואה איך זה מיישב הסתירה הזאת ואיך זה מסביר הסוגיא ההיא וכו', העבודה הזו שמביאה את האדם לידי הבנה עמוקה 'דבר מתוך דבר' באותו רעיון של חכמה, נקראת בינה.

כענין זה יש גם כן בעבודת האדם. הרבה פעמים אדם מרגיש שיש לו איזו השגה, שמאיר לו עיני שכלו באמונה ובעבודת ה', והיא בחי' חכמה. ואח"כ כשהוא מתבונן בה ומרחיבה ומתפלל בכוונה ובדביקות ולבו בוער כאש בפסוקי דזמרה וק"ש על ידי ההשגה הזאת, ההתבוננות ההיא נקראת בינה. אבל חכמה ובינה לבדן אינן מספיקות באמת לרומם את האדם, כי העיקר הוא הדעת, ודעת היינו התקשרות, מלשון 'והאדם ידע את חוה אשתו' (בראשית ד א). כלומר אחרי שיש לאדם את ההשגות בחכמה ובינה וראשו ממש מגיע השמימה, צריך הוא את הדעת לקשר המוחין שלו עם המידות, שהשגותיו ישפיעו על ההתנהגות שלו ועל כל ה'הלך ילך' שלו, ולא יישארו המחשבות רק פורחות באויר. וכך גם בגוף האדם, יש שני חלקים, האחד הוא הראש – משכן המוחין, והשני כל שאר האברים, המוחין מחד והמידות וכל המעשים מאידך, אבל כמו שידוע בגוף האדם שאם חלילה יש לאדם בעיות בחוט השדרה, אז כל גופו נהיה משותק ה"י, כי השדרה היא כמו הדעת שמקשרת את המוח אל הגוף, והיא נותנת הוראות לכל האברים מה לעשות ואיך להרגיש ומה לזוז, כן גם בפנימיות נשמת האדם, הדעת מקשרת את המוחין אל המידות,

ולכן אמרו (קה"ר ז) 'דעת חסרת מה קנית', כי אם יש חסרון בדעת, גם אם הראש יש לו השגות בחכמה ובינה, אבל המידות והטבעים אינם מקבלים את הוראות המוחין ונשאר הגוף עכור ושפל כמקודם.

והנה בשיר הכבוד אמרנו היום 'קשר תפילין הראה לעניו', שהשי"ת הראה את קשר התפילין למשה רבינו ע"ה, כמו שדרשו חז"ל (מנחות לה:): 'וראית את אחורי', אמר רב חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין. אמר רב יהודה, קשר של תפילין צריך שיהא למעלה, כדי שיהו ישראל למעלה ולא למטה'. מסביר החידושי הרי"מ (ספר הזכות חוקת) דבר נורא, הגמ' מסיימת שמקום קשר תפילין של ראש הוא למעלה, היינו במקום שמתחבר ראש השדרה להמוח, ושם הוא שורש הדעת כנ"ל, ולכן הראה הקב"ה למשה מקום זה, שמשרע"ה הוא בחינת הדעת של כלל ישראל. והענין בזה הוא שבתפילין של ראש יש מוחין ומדרגות והשגות גבוהות מאד של יחודא עילאה ויחודא תתאה, ומשה רבינו תובע מהאדם שלא די לו להסתפק בכוונות ומוחין, אלא צריך שהתפילין של ראש יתקשרו עם הלב שלך וישפיעו על המידות שלך ועל ההתנהגות שלך בפועל, עד שזה יהפוך את כל המהות שלך שתהיה כמו התפילין. ולכן צריך קשר של קיימא בחוט השדרה דייקא שמחבר המוח והגוף, ומהקשר הזה יוצאות 'רצועות' מראש חוט השדרה ומגיעות עד הטבור ועד החזה (עי' או"ח סי' כז), ללמד שאין תכלית הקשר שישארו הדברים בראש, אלא כלשונו הקדוש של חידושי הרי"מ 'עס נעמט איבער דעם גאנצין מענטש'.

ב"ה למדתם טוב בזמן שעבר ונבחנו על עשרות דפים גפ"ת, אשריכם ואשרי חלקכם. זה דבר קדוש ונורא עד מאד, אבל ידוע העובדה שחסיד אחד נכנס בקודש פנימה להקאצקער רבי, ואמר לרבי שהוא למד ש"ס, שאלו הרבי 'און וואס האט ש"ס דיר אויסגעלערנט'. דהיינו שזה באמת דבר חשוב מאד שאתה למדת הגמ', אבל כל אחד צריך לעשות חשבון הנפש לעצמו, 'מה לימדו אותי' אלו דפי גמ' הקדושים, האם הם שינו את חיי, האם אני מתנהג אחרת עם יותר הייליגקייט יותר איידלקייט ויותר ערליכקייט, האם יש לי קנין בתפילין של משה רבינו שמחברים המוחין למידות ע"י רצועות שיוצאות מראשי ומגיעים

עד החזה, שההשגות הגבוהות באמת השפיעו על הלב שלי. רק אם באמת נלמד בכוונה כזאת נזכה להתרום ולהתקדש.

קליפת בלעם, ניתוק הראש מוחגוף

ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם וגו' ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב (לא), (ח). ההיפוך של מידת הדעת של משה רבינו היא קליפת בלעם הרשע, שאמרו חז"ל (במד"ר נשא יד, כ) שהיה במדרגה גבוהה מאד בנבואה בערך למשה רבינו, והיה ידע דעת עליון' (לעיל כד טז), אבל לא היה לכל זה שייכות עם המעשים שלו, כי בפועל היה 'א ניריגע מענטש', שקוע בתאות בזויות ופחותות עד שאמרו (סנהדרין קה). עליו שבא על אתונו. וכמו שאמרו חז"ל (תנחומא ד) שבשעה שבאו להרוג את בלעם פרח באויר ע"י כישוף, והביאור בזה י"ל שמידתו של יהודי הוא 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', היינו שאינו פורח באויר, אלא רק 'ראשו מגיע השמימה', שמתכוון בגדלות ה' ולומד תורה ומתפלל ויש לו השגות נשגבות מאד, אבל כל זה הוא בשעה שהסולם מוצב ארצה, שרגליו נעוצות בארץ בחיי המעשה, וע"י עבודתו הוא משפיע שגם הארץ יהיה יותר 'הימלדיג', כדברי הקאצקער רבי 'השמים שמים לה', והארץ נתן לבני אדם' לעשות ממנו שמים. אבל זה רק כי אנו דבוקים ב'קשר תפילין הראה לעניו' שמחבר השמים והארץ, אבל בלעם אינו יכול לחבר העליון והתחתון הוא 'אדער א מלאך אדער א גלח', ברגע אחד הוא פורח באויר במדרגות הכי נפלאות למעלה, וברגע השני הוא בא על אתונו. ולכן הרגו אותו בחרב, כמבואר באבני נזר (עי' שם משמואל כי תצא) שחרב עורף את הראש במקום שהמוח מתחבר לגוף, וזה ממש שורש קליפת בלעם שאין ראשו והשגותיו באמת מחוברים לגופו ולחיי המעשה שלו, ולכן שפיר יש להפרידם לגמרי.

אבל גם הרגוהו בסקילה כמבואר במדרש, שעל ידי שהראו לו הציץ נפל לארץ. ויש להבין לכאור', בשלמא במיתת חרב מפרידים הראש שהוא במדרגה גבוהה מהגוף השפל, אבל במיתת סקילה גם הראש נשבר לרסיסים, ולכאור' זה אינו שייך כ"כ לבלעם שהיה יודע דעת עליון. אלא כבר אמרתי לכם הרבה פעמים,

נער הייתי וגם זקנתי וראיתי אנשים בעלי כשרון למדנים גדולים בעלי השגה בענינים עמוקים ודקים בחסידות, אבל לא היה לזה שייכות עם גופם והנהגתם, והבחנתי שבסופם נשאר לא רק בלי גוף ומידות ראויות, אלא גם הראש הגדול מתפוצץ ונאבד. כי אין התורה מתקיימת אצל יהודי אם הוא אינו דבוק בקשר תפילין של משה רבינו, אם אינו מחבר את החכמה ובינה שלו אל המעשים בחיי יום יום.

ולכן דייקא משה רבינו שהוא בחי' הדעת, היה צריך ללחום נגד בלעם שהוא הדעת בקליפה, כי רק כוחו של משה רבינו שהוא חוט השדרה, שמחבר הראש והגוף ע"י קשר תפילין, יכול ללחום נגד בלעם המפריד בין המוחין למידות.

הכרה נכונה בכלי שלבי העבודה בחיים

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן (לג, א). ידוע מהבעש"ט זי"ע (ע' דגל מחנה אפרים מסעי) שכל אחד עובר בחייו מ"ב מסעות משלו. ויש לנו להתבונן בזה, דכתיב 'ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'', היינו שכל מסע ומסע וכל חניה וחניה הוא על פי ה', כל 'ויסעו ויחנו' שאתה עובר בחיך הוא לצורך, ואי אפשר לך להגיע לשלמות בלי שתעבור כל אלו המסעות על הסדר. ואל תחשוב שמסע זה שעומד לפניך קשה מדי ולכן תרצה לעקוף אותו לעת עתה ולחזור אליו במועד אחר, וכך תקפוץ ממסע השביעי למסע העשירי, כי אם תעשה כן לעולם לא תגיע אל המנוחה ואל הנחלה.

מצוי מאד שישב בחור בשיעור א' ויחשוב כל הזמן מה הוא יעשה כשיהיה בשיעור ג', והבחור בשיעור ג' חושב על ישיבה גדולה, והבחור בישיבה גדולה חושב על כולל. אבל על המסע והחניה שאתה עובר עכשיו, אתה מזלזל בו ומפקירו כי אתה כבר עסוק במסע הבא, וזו טפשות גדולה, כי צריך להבין שבכדי להגיע למסע של שיעור ג' באופן הראוי צריך אתה לעמול ולהשקיע כוחות במסע של היום, ולא לחשוב שום מחשבה על מסעות שיבואו אחרי כן. וכך במסעות היותר מאוחרים לא יתהפכו היוצרות, ולא תתחיל להתבונן על השנים שעברו ועל המסעות של פומבי שיעור ב', ווינטער זמן שיעור א', והלב

כואב אוי כמה הייתי צריך את המסע ההוא, כמה יותר טוב הייתי יכול להיות עכשיו אילו הייתי מנצל 'די אלע געלעגענהייטן' בכל אלו המסעות, אבל אז כבר תהיה במסע אחר ולא תוכל לחזור. וענין זה אינו רק בשנים אלא כל יום וכל שבוע הוא מסע בפני עצמו.

ולא רק המסעות צריכים להיות בנויים בהדרגה, אלא גם בכל מסע גופא יש את חלק ה'ויסעו' ואת חלק ה'ויחנו', דהיינו שכל מהלך של עבודת ה' בנוי בצורה של 'רצוא ושוב'. לומדים פארטאגס ומתפללים בהתלהבות, ואח"ז יושבים ואוכלים ומשוחחים קצת, וחוזרים ללמוד כמה שעות, זה רצוא ושוב, ויסעו ויחנו. אבל צריך אתה לזכור שאע"פ שה'ויחנו' אינו בדיעבד, אלא זה לכתחילה חלק מהמסע, וזה טוב שאתה הולך לשחות בבריכה, וטוב שאתה משחק עם באָלל ונהנה עם חבריך בין הסדרים, אבל תדע בשעת מעשה שזה רק לצורך הכנה לה'ויסעו' הבא שלך, זה הכנה לבלאט גמרא, וזה לא המקום שאני משקיע את הכוחות שלי, וזה אינו מקום שאני קונה שם לעצמי, כי יש סכנה גדולה כשמתחילים לעשות את ה'ויחנו' למסע בפני עצמו, ואז זה כבר לא לכתחילה בכלל. ולכן לפי מה שאתה מתנהג ב'ויחנו' שלך כך בהכרח ייראה ה'ויסעו' הבא שלך, כי הכל המשך אחד ובנוי זה על גבי זה. וכמו שמבאר בעל התניא (אגרת הקודש יב) מה שאומרים 'עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו', שבמרומים הקב"ה עושה שלום בין מלאכי אש ומים, וכן נמי אצלנו יש בחי' אש ומים שהם ה'רצוא ושוב', רצוא זה בחי' אש קודש בתורה ותפילה, ושוב הוא בחי' מים שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך, והוא מה שאדם עוסק בעניני עוה"ז ובצרכי גופו, וצריך האדם להתפלל שיעזור לו הקב"ה להשכין שלום בין מלאכי אש ומים שבתוכו, שהמים של השוב לא יתרבו ולא יכבו את האש חלילה, אלא אדרבה השוב יהיה עזר כנגדו, ויחד יהיו תמים לעבוד את ה' בשלום, בבחי' ויסעו ויחנו.

וכע"ז רואים בביזת מלחמת מדין, דכתיב (לא, יב-יג) 'ויבאו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל עדת בני ישראל את השבי ואת המלקוח ואת השלל וגו' ויצאו משה ואלעזר הכהן וכל נשיאי העדה לקראתם אל מחוץ למחנה, ולכאו' מה לו למשה רבינו ללכת אל מחוץ המחנה, שהוא מקום הטמאים והמצורעים, וכן אלעזר הכה"ג מוזהר בדרך כלל 'ומן המקדש לא יצא' (ויקרא כא, יב) וכאן

הוא יוצא מחוץ למחנה. על זה בא רש"י ומפרש 'לפי שראו את נערי ישראל יוצאים לחטוף מן הבזה', דהיינו שלקחת הביזה זה דבר נכון וראוי, ומגיע לנערים הללו חלק מהביזה, הרי זה ה'שוב' של המלחמה, אבל עדיין אין צריכים לחטוף, אין להתלהב מקצת כסף וזהב, אין להשתכר מריח השלל. ולכן יצאו משה ואלעזר למקום הטומאה והחיצונים במסי"נ בשביל לחנך את הנערים, שיכולים ליהנות מהכסף וזהב, אבל לא לאבד את עצמם ולא לחטוף, לא לעשות עסק מהשוב שלא יכבו שרי המים את שרי האש חלילה.

נקודת משה שבכל אחד ואחד

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד (לב א) הרבי רבי בונם מפרש 'ומקנה רב' שהיה להם קנין ודבקות ברבם, ולכן לא היו רוצים להיכנס לארץ ישראל ולהיפרד ממנו. ולזה מדגיש תרגום יונתן בפירוש הנחלה שקיבלו, 'וית בית קבורתיה דמשה', כי זאת היתה סיבת בקשתם שרצו להישאר עם משה רבינו. ובני גד ובני ראובן היו אנשים גדולים, והם הבינו כי כמו שמשה רבינו היה צריך לחיות להוציא את בני ישראל למלחמת מדין, כן מקום קבורתו הוא 'מול בית פעור' (דברים ל"ד ו) דייקא, שגם במיתתו צריכים להיאחז בכוחו של משה רבינו ללחום נגד הקליפה. והם חששו שאם לא יהיה להם הכח של משה רבינו לא יוכלו ללחום נגד הטומאה של בית פעור, שהיא עבודה זרה וגילוי עריות ודיבורים טמאים, וכל הטומאות של בלעם הרשע ושל דעת דקליפה. וזה היה ה'מקנה רב' שלהם, שהבינו שרק אם יקבלו את חלק קבורתו של משה רבינו מול בית פעור יוכלו להתקשר עם משה רבינו ולנצח.

אבל זו טעות גדולה, דכתיב (שם) 'ולא ידע איש את קבורתו', וכבר הבאנו כמה פעמים בשם המאור עינים (תרומה) שהכוונה היא שמשה רבינו אין לו קבר מסוים בארץ אלא הוא מוטמן בכל נשמות ישראל ויש בכל אחד ואחד ניצוץ של משה רבינו, ולכן אין צריכים להישאר בעבר הירדן ולאחוז בהר נבו. אבל בזה צדקו בני גד ובני ראובן, שהדרך היחידה לנצח את פעור היא אם יש לך 'מקנה רב', אם אתה 'צוקאכט' בקדושת משה רבינו שטמון בנפשך ואתה

מתדבק בזה, ומאמין שבאמת יש לך בנפשך אורו של משה רבינו, רק אז תוכל ללחום מול בית פעור ולנצח.

ועפ"י יש לומר שזה שמשה רבינו ואלעזר יצאו מחוץ למחנה, אין זה רק בגבול ה'מקום', אלא יש גם מחוץ למחנה בזמן. וגם בדור שלנו שאנו מרגישים ממש 'מחוץ למחנה', שיש מים זידונים של עוה"ז המציפים את כל העולם, ואנו מרגישים קליפת אותו רשע ששטוף בתאוה אע"פ שיודע דעת עליון, וכל הטינופות של בעל פעור בע"ז וג"ע רוצים לטמאות אותנו בנכליהם, אבל אנו צריכים לדעת שמשה רבינו יוצא לקראתנו, ואנו יכולים להיאחז ברצועות היוצאות מקשר תפילין שלו, כי הן רצועות ארוכות מאד שנמשכות עד סוף כל הדורות. וע"י שנתדבק במשה רבינו ובדעת דקדושה שטמון בנו, נוכל ללחום נגד בעל פעור ונגד בלעם הרשע, ולחבר כל התורה והתפילה שאנו לומדים, עם המידות וההתנהגות שלנו, שיהיה הכל באופן הנכון והרצוי לפני ה'.

*

וכח זה מתגבר בכל שבת, כי הלא ידוע (שבת פח.) שבשעת חטא העגל נלקחו מבני ישראל הכתרים של נעשה ונשמע. ובעומק הענין זה לא היה עונש, אלא שהכתר צריך להתאים לראש המלך, ומי שהכתר לא עולה על ראשו הרי זה סימן שאינו הכתר שלו. כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין כא:): 'ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך, אמר רב יהודה אמר רב מלמד שביקש להולמו, ולא הולמתו', היינו שהכתר לא עלה על ראשו כיון שהוא לא היה ראוי למלוכה, ועי"ש ברש"י 'שהיה שרביט של זהב בתוך חללה מדופן לדופן ואינה מתיישב בראשו אלא למי שיש לו חריץ בראשו. והיא עדות לבית דוד, שכל הראוי למלכות הולמתו, ומי שאינו ראוי למלכות אינו הולמתו, ע"כ. ולכן פשוט אחרי שבני ישראל נכשלו בעגל וחזרה אליהם זוהמתן, כבר לא הולמתן אותם הכתרים של נעשה ונשמע. אבל 'ישמח משה במתנת חלקו', שבשבת משה רבינו מחזיר את הכתרים לכלל ישראל (פרי עץ חיים, שער השבת ח), שע"י עבודת ששת ימי המעשה של תפילין של יד בעמלות התורה ועבודת ה', יורד מן השמים כתר על ראשו, שהוא במקום תפילין של ראש, בסוד שבת במקום תפילין, ולכן מתעורר אצל כל אחד בשבת איזה אידישע הרגש, איזה ריינע הרגש, עד שאמרו חז"ל (ירושלמי דמאי פ"ד ה"א) שאפילו עם הארץ אימת

שבת עליו, כי ניצוץ של משה רבינו שבך מעורר אצלך את הכתר של נעשה ונשמע, והוא התפילין של ראש.

אבל צריכים להיזהר, כשאתה מרגיש איזה התעוררות ב'נשמת' או ב'יה אכסוף' לא להשאיר התפילין של ראש שיהיה בלי קשר חלילה, אלא לעשות פעולה שזה ישפיע גם על ששת ימי המעשה, ולזכור מה ששרנו 'קשר תפילין הראה לעניו' ולתפוס הרצועות בשתי הידים ולהתקשר לזה. יעזרנו השי"ת שיהיה לנו 'מקנה רב' במשה רבינו, ועל ידי כן נוכל לחיות כיהודים מול בית פעור, ונזכה להטיל שלום בין שרי אש ומים שבתוכנו, על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו הכל בעתו ובזמנו בשלמות, עד שנגיע אל המנוחה ואל הנחלה.